

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu ja sen sisältöön on valittu pääosin oikeat asiat. Tutkimuksen osalta kunnianhimon taso jää melko matalaksi, jos tavoitetta ei suhteuteta kansainväliseen kehitykseen. Tutkimuksen laatua voisi korostaa esim. täydentämällä kolmatta kappaletta seuraavalla virkkeellä: "Teemme kansainvälisesti arvostettua, kilpailukykyistä ja vaikuttavaa tutkimusta."

Yleisenä huomiona, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erilaiset, toisiaan täydentävät tehtävät ja profiilit tulisi nähdä vahvuutena ja mahdollistaa molempien sektoreiden innovatiivinen kehittäminen. Tähän tavoitteeseen liittyen sanoitusta on tarpeen tarkentaa viimeisen kohdan osalta vastaamaan paremmin yliopisto- ja ammattikorkeakoululakeja:

Yliopistolaissa (6 §) todetaan, että yliopistoissa vallitsee tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. Lain (2 §) mukaan yliopistojen tehtävänä on antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Vastaavasti ammattikorkeakoulujen tehtävänä on lain (4 §) mukaan antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimukseen sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta. Laissa (9 §) todetaan lisäksi, että "Ammattikorkeakoululla on 4 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä suorittaessa opetuksen ja tutkimuksen vapaus."

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Valitut toimenpiteet ovat oikeita.

Muotoillaan kuitenkin kolmantena esitetty toimenpide huomioimalla sen aiempi, vaikutukseltaan laajempi ja sisällöltään kontekstiin (korkeakoulujen tehtävä) sopivampi versio: ”Tutkimusyhteisöt (vaihtoehtoisesti korkeakoulut) tarjoavat tieteellistä tietoa julkisen keskustelun ja päätöksenteon tueksi. Valtiohallinto kehittää tapoja hyödyntää tutkittua tietoa päätöksenteossa.”

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu ja se sisältää oikeita asioita. Tavoitteessa ja sen otsikoinnissa ei kuitenkaan ole mainittu kansallista tavoitetta nuorten aikuisten korkeakoulutettujen osuuden nostamiseksi 60 prosenttiin ikäluokasta, vaan siihen viitataan vasta toimenpiteiden yhteydessä.

Ehdotukset:

Kirjataan koulutustason nosto osaksi tavoitetta täydentämällä esim. toista kappaletta virkkeellä: ”Nuorten aikuisten korkeakoulutettujen osuus nousee 60 prosenttiin ikäluokasta.”

Muotoillaan viimeisen kappaleen ensimmäinen virke seuraavasti: ”Korkeakoulujen toiminta ja jatkuvan oppimisen tarjonta tavoittavat eri-ikäiset oppijat.”

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Valitut toimenpiteet ovat pääosin oikeita ja linjassa tavoitteen kanssa. Toimenpidekokonaisuus ei kuitenkaan ole vielä riittävä 60 % -tavoitteen saavuttamiseksi. Toimenpiteiden tarkempaa valintaa ja niiden vaikuttavuuden arviointia varten tarvitaan kattava selvitys nykytilanteeseen johtaneista syistä.

Koulutustason nosto edellyttää pitkäjänteistä yli hallituskausien ulottuvaa työtä. Nuorten ikäluokkien inhimillisen pääoman nosto edellyttää, että ohjaus kannustaa korkeakouluja panostamaan erityisesti resursseja enemmän vaativaan ns. päivä-/kampus-toteutukseen. Niukkojen

resurssien vallitessa on perusteltua järjestää sen lisäksi työssäkäyville sopivaa skaalautuvaa verkko-/monimuotokoulutusta. Koulutuksen laadusta ei kuitenkaan voi tinkiä kummassakaan tapauksessa

On huomioitava, että opiskelijavalinnat ovat yliopiston autonomian piirissä. Opiskelijavalintoja kehittämällä ei myöskään voida varmistaa pääsyä korkeakouluopintoihin (vrt. otsikko). Valintojen kehittäminen ei lisää aloituspaikkoja tai ota huomioon tarvetta kohdistaa opiskelupaikkoja vastaamaan paremmin osaajien ja paikkojen kysyntää.

Korkeakoulujen kehittämisessä tulee ottaa huomioon muun muassa korkeakoulujen ja eri alojen väliset erot ja jättää tilaa toimia joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti. Yhtenäisten periaatteiden puitteissa toimiminen on lisäksi joissakin tapauksissa jäykkä ja hidas malli toimintaympäristön muutoksiin vastaamisessa.

Eri sektorien tehtävien ja profiilien säilyttäminen on perusteltua yhteiskunnan moninaisiin tarpeisiin vastaamiseksi. Tämä koskee myös tutkintokokonaisuutta. Korkeakouluja koskevista asioista säädettäessä tulisi myös mahdollistaa korkeakoulujen työnjako. Päällekkäisten tehtävien määrääminen erityisesti eri sektoreille ei ole mielekästä eikä tehokasta. Esimerkiksi ammattikorkeakouluissa on jo tarjolla maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta ja paremmat valmiudet siihen, ja siksi valmentavaa koulutusta koskevan toimenpiteen voisi poistaa. Vaihtoehtoisesti se tulisi muotoilla siten, että toteutus voidaan tehdä korkeakoulujen parhaaksi katsomalla tavalla, esim. yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön/työnjaon puitteissa.

Ehdotukset toimenpiteisiin:

Tarkennetaan opiskelijavalintoja koskevaa toimenpidettä seuraavasti: ”Uudistetaan koulutustarjonta ja -ohjelmat vastaamaan yhteiskunnan ja työelämän muuttuviin tarpeisiin. Tehdään kattava selvitys laaja-alaisten tutkinto-ohjelmien kansainvälisistä esimerkeistä ohjelmakehityksen tueksi. Parannetaan korkeakoulutuksen saavutettavuutta varmistamalla, että jokaisen, erityisesti nuorten on helppoa tutustua koulutusvaihtoehtoihin.”

Poistetaan toimenpide koskien maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen lisäämistä yliopistolakiin.

Lisätään: ”Korkeakoulujen ohjaus huomioi tarkemmin tutkintokoulutuksen erilaiset toteutustavat ja kohderyhmät (enemmän resursseja vaativa nuorille suunnattu kampuskoulutus, skaalautuva työikäisten verkkokoulutus).”

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteet ovat pääosin linjassa tavoitteen kanssa: ne vahvistavat pitkäjänteistä tutkimusta, kansainvälistä kilpailukykyä, dataintensiivisen tieteen edellytyksiä, tutkijankoulutusta sekä TKI-ympäristöjen yhteistyötä.

Yleisenä huomiona, että korkeakoulujen kehittämistyössä kaikkia toimenpiteitä ei ole perusteltua sopia koko korkeakoululaitoksen tai -sektorin tasolla. Yhtenäiset käytännöt eivät ole aina paras tai tehokkain vaihtoehto. Tähän kohtaan liittyen esim. ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen haku- ja valintamenettelyt voivat perustellusti olla keskenään erilaisia.

Ehdotukset toimenpiteisiin:

Muotoillaan liikkuvuutta edistävä toimenpide siten, että korkeakoulut voivat suunnitella toimenpiteet joustavasti parhaaksi katsomallaan tavalla: "Korkeakoulut mahdollistavat liikkuvuus- tai kansainvälistymisosion suorittamisen kaikissa koulutusohjelmissa."

Tarkennetaan toimenpidettä vieraskielisen koulutuksen haku- ja valintamenettelyiden yhdenmukaistamisesta seuraavasti: "Varmistetaan, että vieraskielisen koulutuksen haku- ja valintamenettelyt ovat kansainvälisesti vertailukelpoiset ja toteuttavat vastuullisen kansainvälisen opiskelijarekrytoinnin periaatteita."

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

-

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteet ovat sisällöllisesti linjassa tavoitteen kanssa. Rohkea uudistuminen edellyttää erikoistumista, yhteistyötä ja työnjakoa ja mahdollistaa samalla toiminnan laadun. Tekoälyn merkitys koskee ja mullistaa vision tarkastelujaksolla korkeakoulujen kaikkea toimintaa tutkimuksesta koulutuksen sisältöihin ja rakenteisiin sekä palvelutoimintojen kehittämiseen.

Ehdotukset:

Täydennetään ensimmäistä toimenpidettä siten, että valmistelussa huomioidaan korkeakoulukonserneissa tapahtuvan kehityksen lisäksi erilaiset kehityskulut laajemmin sekä tekoälyn mullistava vaikutus:

“OKM käynnistää korkeakoulujärjestelmän uudistamistyön vision tavoitteiden saavuttamiseksi. Päämääränä on korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua sekä koulutustason nostoa vahvistava kestävä korkeakoulujärjestelmä. Toiminnallisia tavoitteita ovat korkeakoulujen päällekkäisten tehtävien purkaminen ja yhteistyön edistäminen. Valmistelussa huomioidaan yhteistyörakenteissa (korkeakoulukonsernit, strategiset liittoumat ja kumppanuudet sekä yhteistyösopimukset) ja eurooppalaisella koulutus- ja tutkimusalueella tapahtuva kehitys, tekoälyn koulutuksen ja tutkimuksen (sekä palvelutoimintojen) käytäntöjä ja sisältöjä muokkaava vaikutus, sekä muu julkisen koulutus- ja tutkimusjärjestelmän kehittäminen.”

Täydennetään korkeakoulujen erikoistumista koskevaa toimenpidettä konkretisoimalla sitä esim. seuraavasti: ”Korkeakoulut uudistuvat ja erikoistuvat vahvuusalueilleen tutkimuksen ja siihen pohjautuvan korkeakoulutuksen kansainvälisen kilpailukyvyyn parantamiseksi. Korkeakoulut priorisoivat kehityskohteita ja -toimia, jotka parhaiten edistävät sekä korkeakoulun oman profiilin mukaisia tavoitteita että korkeakoulusektorin kehittymistä kokonaisuutena.”

Täydennetään koulutusvastuiden uudistamista koskevaa toimenpidettä seuraavasti: ”OKM tukee korkeakoulujen erikoistumista uudistamalla koulutusvastuusäntelyn siten, että koulutusvastuista tehdään nykyistä joustavampia, ja että korkeakoulutus vastaa kansallisesti yhteiskunnan osaamistarpeisiin. OKM arvioi säännöllisin väliajoin selkeällä kriteeristöllä koulutustarjonnan laadun ja vaikuttavuuden sekä kysyntää.”

Huomioidaan tekoälyn merkitys, siihen liittyvät mahdollisuudet ja korkeakoulujen rooli siinä: ”Suomi on edelläkävijä datalähtöisessä tieteellisessä tutkimuksessa, jonka avulla löydetään ratkaisuja maailman ja Suomen nykyisiin ja vielä tunnistamattomiin ongelmiin. Uusia tekoälymenetelmiä tutkitaan ja viedään käytäntöön korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten yhteistyössä.”

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on erittäin tärkeä korkeakoululaitoksen uudistumisen kannalta. Pitkäjänteinen kehittäminen edellyttää rahoituksen ennakoitavuutta, monipuolista ja kestävä rahoitusta sekä rahoituksen nostamista pohjoismaiselle tasolle. Tutkimuksen ja kehittämistoiminnan rahoituksen allokointi korkeakouluille on rahoituksen vaikuttavuuden näkökulmasta keskeinen tavoite.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Valitut toimenpiteet ovat linjassa tavoitteen kanssa ja erittäin tärkeitä vision toimeenpanon näkökulmasta.

Ehdotukset toimenpiteisiin:

Täydennetään korkeakoulujen valtionrahoituksen uudistamista koskevaa toimenpidettä siten, että siinä otetaan kantaa valtion T&K-rahoitukseen ja kansallisesti merkittävien infrastruktuurien rahoitustarpeeseen: ”Julkisessa T&K-rahoituksessa painotetaan tuottavuuden kasvattamiseksi tieteellistä tutkimusta, uuden yritystoiminnan synnyttämistä ja osaamiskeskittymien rakentamista.” Turvataan kansallisesti merkittävien tutkimuksen ja koulutuksen infrastruktuurien ja osaamiskeskusten pitkäjänteinen kehittäminen ja siihen tarvittava rahoitus.”

Täydennetään yksityistä rahoitusta koskevaa toimenpidettä huomioimalla myös korkeakoulujen mahdollisuus kasvattaa yksityistä rahoitusta täydennyskoulutusta kehittämällä: ”Säädetään korkeakouluille mahdollisuus myöntää perinteisistä tutkinnoista eroavia maksullisia täydennyskoulutustutkintoja jatkuvan oppimisen kotimaiseen ja kansainväliseen kysyntään vastaamiseksi sekä koulutuksen yksityisen rahoituksen kasvattamiseksi.”

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosistusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

-

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

-

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

-

9. Muut kommentit

-

Saaristo Antti
Aalto-yliopisto